HIRSIZLIK
(sirkat)

Hırsızlık, Kur'an'ın büyük suçlar arasında gösterdiği ve maddî yaptırım olarak el kesme cezasıyla önlemeye çalıştığı kötülüklerden biridir. (5/38)

Hz. Peygamber, hırsızı lanetlemiştir. (bk. Müslim, hudûd)

Burada üç noktaya değinmek zorunludur:

Birinci nokta, el kesme cezasının niteliği ve çerçevesi ile ilgilidir. Bu el kesme, bir sakındırma ve utandırma alâmeti olarak elin herhangi bir yerinin kanatılıp işaretlenmesi midir, elin bir parmağının veya parmağın bir kısmı gibi bir parçanın kesilmesi midir, yoksa elin kesilip atılması mıdır? Kur'an'ın bu konuya değinen ayeti bu anlamların herbirinin çıkarılmasına müsaattir. Ve fıkıhçılar bu anlamlardan hangisinin esas olduğu konusunda tartışmaya girmişlerdir. Ancak Kur'an'ı yine Kur'an'la tefsir edersek 'el kesme'nin ne anlama geleceğini Yusuf suresi 31. ayetten öğrenebiliriz. Mâide 38. ayetteki deyimi aynen kullanan bu ayetten anlıyoruz ki, 'el kesme', elin herhangi bir yerinin kanatılmasıdır. (Bu konuda bk. Hatemi; *İslam Hukuku,* 98-99)

Kur'an'ın beyanını esas alarak bakarsak şu sonuca varılabilir: El kesmenin icrasında kanatıp işaretleyerek bırakmakla, eli kesip atmak arasında bir tercihi, yaşanan zaman ve mekâna göre kamu otoritesi belirleyecektir. Bu iki şıktan birini tek yol olarak alıp her devre uygulamaya kalkmanın Kur'an'ın ruhuna uygun olup olmadığı ayrı bir tartışma konusudur. Asrısaadet'te bazı el kesme örneklerinin kaydedilmesi, o devre göre yapılmış yorumların varlığını gösterir. Yorum, ancak kendi zamanını bağlar.

Kur'an ilimlerinde otorite sayılan isimlerden biri olan Süyûtî

(ölm. 911/1505), Kur'an'ın anlaşılmasında temel eserlerden biri kabul edilen *el-ltkaan*'ında, el kesmeyle ilgili ayeti açıklarken şöyle diyor:

"Yed (el) sözcüğü bu organın: **1.** Bileğe kadar olan kısmını, 2. Dirseğe kadar olan kısmını, **3.** Omuza kadar olan kısmını aynı anda ifade ettiği gibi, kat' (kesmek) sözcüğü de a) Kesip atmayı, b) Yaralayıp kan akıtmayı aynı anda ifade eder. Bunlardan hangisinin esas olduğu açık değildir." (Süyûtî, el-ltkaan, 2/55)

Biz, Süyûtî'nin, elin vücudun neresini kapsadığı yolundaki ihtimaller bildiren ifadesine bir itirazda bulunmak istiyoruz:

Kur'an, bu ayetteki 'yed'(el)den maksadın sadece parmaklar olabileceğini gösteren açıklamayı bizzat kendisi getirmiştir. Müfessir Fahreddin er-Râzî (ölm.606/1209) bu noktaya dikkat çekerken şöyle diyor:

"Örfte eli anlamak için parmakları anlamak yeterlidir. Nitekim bir adam birine veya bir şeye elini dokundurmamaya yemin etse ve parmağını dokundursa yeminini bozmuş olur. Kısacası, el sadece parmaklardan ibarettir de denebilir..." (Râzî; *Tefsir,* 11/230)

Râzî, bu ifadesiyle, elin tamamının veya bütün kolun ayetin kapsamına girmediğini ifade etmek peşinde değildir. Hatta o görüşe karşı çıkmaktadır, (bk. Tefsir, 11/231) Ona göre de el omuza kadar tüm kolu ifade eder. Onun varmak istediği sonuç şudur: Elinin kesilmesine hükmedilen bir hırsızın, örneğin, sadece parmaklarının kesilmesi ayetin hükmünü yerine getirmeye yeter, bütün eli veya kolu kesmek gerekmez. Râzî, bu yaklaşımıyla bir merhamet tavrı sergilemekle birlikte Kur'an'ın sergilediği bir gerçeği örttüğünün farkında olamamıştır. O gerçek şudur:

Kur'an, 'yed' sözcüğünden elin ve kolun tamamını anlamak istediğinde bunu sınırlarını göstererek belirtiyor. Sadece 'el' demekle yetinmiyor. Örneğin, yine Mâide suresinde geçen abdest ayetinde (5/6) ellerin yıkanmasını kurallaştınrken, sadece 'eydî' (eller) demekle yetinmemiş, 'dirseklerinize kadar' kaydıyla, bu ayette kullandığı elin dirseklere kadar kolları da içerdiğini göstermiştir. Kur'an'ın kendi kendini yorumlayan tavrı, tefsir metodolojisi ve aklın apaçıklık ilkesi bakımından bunun zorunlu sonucu şudur:

Kur'an'da sadece 'el' (yed) dendiğinde bunun anlamı elin asgari sınırıdır. Yani sadece parmaklar. Abdest gibi bir ön temizlikte elin sınırını ayrıntılayıp da el kesme gibi çok hayatî bir konuda elin sınırını yoruma bırakmak tannsal rahmete ve Kur'an'ın teşriî mantığına uymaz. Genel-beşeri teşri mantığa da uymaz.

Biz bu noktanın altını çiziyor, hırsızlık ayetindeki el kesmede hangi kesme şekli esas alınırsa alınsın bunun elin parmaklarıyla kayıtlı olması gerektiğini Kur'ansal bir zorunluluk olarak görürüz.

Şöyle veya böyle, hırsızlıkta el kesmenin şeklini ve boyutunu, şartlara, zamana, hırsızlığın ağırlık derecesine göre, kamu otoritesi belirleyecektir. Düzenlemeyi getiren beyyineler, tövbe ve düzelmeyi de ele aldıklarına göre, kamu otoritesi, caydırıcılığı sağlayacak başka cezalar getirebileceği gibi, hırsızın ve hırsızlığın durumuna bakarak tamamen bağışlama yoluna da gidebilecektir.

İkinci nokta, hırsızlık kavramının göreli bir kavram olduğu ve aynen el kesme kavramı gibi zaman ve şartlara göre yeniden belirlenmesinin gerekliliğidir. Şu kesindir ki, Kur'an'ın getirdiği ve cezalandırdığı sirkat (hırsızlık) kavramını şu veya bu devirde yaşamış, şu veya bu fikincinin tanımıyla dondurmak ve bu tanımı Kur'an'a fatura etmek asla doğru değildir. İnsan hayatının çeşitli aşamalarında, çeşitli sosyo-ekonomik şartların ortaya çıkardığı değişik bakış açılarına göre hırsızlık ve hırsız kavramını yeniden belirlemek gerekir. Şu var ki, bu belirlemede Kur'an'ın şaşmaz ilkelerinin çalma olayına ilişkin yansımaları mutlaka dikkate alınacaktır. Bu ilkelerin başında ise kişinin kendi öz emeğinin ürünü olmayan mal, değer ve imkâna sahip olamaması gelir. Buna göre, hırsızlık kavramının her devirde temel unsuru, insanın, hakkı olmayan şeye el koyması, sahip çıkmasıdır.

Böyle bakıldığında, Kur'an açısından hırsız, hukuku ihlal yoluyla çalan kişi olduğu kadar, sistemi ve düzeni hukuka uydurarak yahut hukuku istediği sisteme uydurarak çalan kişi de olacaktır. O halde, Kur'an'ın cezalandırdığı hırsız sadece vitrinden, cepten, tarladan çalan değil, aynı zamanda ve belki de öncelikle, çalışan ve üreten insanın hakkı olanı vermeyerek emek ve gayretten çalan kişi veya kişilerdir.

Kur'an'ı inceleyenler şunu rahatlıkla görürler: Kur'an'ın suçladığı ve Hz. Peygamber'in lanetlediği hırsızlar, işleyen düzenle-

rin, hırsızlıklarını akla dahi getirmediği emek ve alınteri sömürücüleridir. Bu tespitimizin Asrısaadet'te sergilenmiş kabul ve uygulamalarına tanık olmaktayız. Örnek olarak Hz. Ömer'in bir uygulamasını verebiliriz:

Halife Ömer, hırsızlık suçuyla yakalanan ve huzuruna getirilen iki aç adamı dinlemiş ve aç kaldıkları için çaldıklarını anlayınca, bunları çalıştıran işvereni huzuruna getirterek hırsızlıktan doğan zararı ona ödetmiş, bununla da yetinmeyerek işverenden bir miktar daha para alarak hırsızlık yapan işçilere vermiş ve ikisini de serbest bırakmıştır. Aynı halife, kıtlık zamanında "Zaruret, sıkıntı ve zorluk var" diyerek, hırsızlıklara ceza uygulamamıştır Müfessir Elmalılı, böyle zamanlarda küçük hırsızları değil, onları aç bırakan düzenin büyük hırsızlarını takip etmenin gereğine dikkat çeker. (bk. Tefsir, 311673)

Ömer'in davranışı, Kur'an'daki hırsızlık kavramının özünü ve çerçevesini yakalama bakımından şaheserdir.

Bütün bunlar bize gösteriyor ki, günümüz insanı için anlam ifade edecek ve Kur'an'a fatura edilebilecek bir hırsızlık tanımını, Kur'an'ın emek, gayret, haksız kazanç vs. gibi diğer temel kavramlarını dikkate alarak yeniden belirlemek gerekir. Esasen, söz konusu olan, muamelât türünden bir konu olduğuna göre, bugün için her toplum, hırsızlık suçu için bir ceza belirlerken kendi şartlarını ve ihtiyaçlarını dikkate alacaktır,

Bilindiği gibi, muamelat alanı içtihadı bir alandır. Yani bu alanda, 'maslahat' dediğimiz kamu ihtiyacı dikkate alınarak yeni düzenlemeler yapılması kaçınılmazdır. Kur'an'ın verdiği ceza ise, tarihsel bir örnektir; bizzat Kur'an'ın kabullerine göre, bütün zamanları bağlamaz.

Kısacası, korunması gereken, hırsızlık yasağının makaasıd' (amaçlar) türünden olan ruhunu korumaktır. 'Vesâil' (araçlar) cümlesinden olan ceza, zamana ve zemine göre değişebilir.